

ዳኞች:- ተገኔ ጌታነህ

ሐጎስ ወልዱ

ዳኝ መላኩ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች :- የአሮሚያ ከተሞች ፕላን ኢንስቲትዩት - ነ/ፈጅ ለገሠ ለማ ቀረቡ

- ተጠሪ :-**
- 1. አቶ ካሣ ጭርሳ
 - 2. አቶ ሸፈራ ሐምቤ
 - 3. አቶ አክሊሉ ካሣ
- } ቀረቡ

4. የቡሌ ሆራ ከተማ አስተዳደር - ነ/ፈጅ ፈቃዱ ኤሌማ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ፍርድን መቃወም የሚቻልበትና አቤቱታው የሚስተናግድበትን አግባብ የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካች በአሁኑ ከ1ኛ እስከ 3ኛ ተራ የተጠቀሱት ተጠሪዎች ባሁኑ 4ኛ ተጠሪ ላይ ያስፈረዱት ፍርድ የአመልካችን መብትና ጥቅም የሚህካ በመሆኑ ፍርዱ እንዲነሳለት ባቀረበው አቤቱታ መነሻ ነው። የሰር ፍርድ ቤትም አመልካችንና ተጠሪዎችን በአፈፃፀም መዝገቡ ላይ እንዲከራከሩ በማድረግ አመልካች ዋናውን ውሳኔ በይግባኝ ሳያሸር አፈፃፀሙን ሊቃወም አይችልም፤ ውሉ የሚፈርስበት ምክንያትም የለም በማለት አፈፃፀሙ ሊቀጥል ይገባል ሲል ትዕዛዝ ሰጥቷል። በዚህ ትእዛዝ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለቦረና ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት፣ የሰበር አቤቱታውን ለአሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ቢያቀርብም ተቀባይነት አላገኘም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ የአፈፃፀም ትእዛዝ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች ነገረ ፈጅ ግንቦት 04 ቀን 2002 ዓ.ም በጻፉት አራት ገፅ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች በተሰጠው ትዕዛዝ ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዝረው አቅርበዋል። ይዘቱም ባጭሩ አመልካች በሕጉ በተሰጠው ስልጣን ለክልሉ ከተሞች እንደየደረጃቸው ከተማ አቀፍ መዋቅራዊ ፕላን እና የአካባቢ ልማት ፕላን (City wide structure plan and local development plan) እየሰሩና እያሰሩ ስራ ላይ እንዲውል የማድረግና ስራ ላይ መዋሉን የመቆጣጠር ኃላፊነቱንና ተግባሩን ለመወጣት የሚችል ሁኔታ እያለ

ይህንኑ ስልጣንና ኃላፊነት መሰረት በማድረግ ተጠሪዎች ከከተማው ፕላን ውጪ ቦታ ሊወስዱ አይገባም በማለት ያቀረበው የፍርድ ተቃውሞ ተቀባይነት ያጣው ያላገባብ መሆኑንና አቤቱታው የቀረበውም ዋናውን ፍርድ በመቃወም ሁኖ እያለ በአፈፃፀም መዝገብ ላይ እንደቀረበ ተደርጎ ትእዛዝ መሰጠቱ ተገቢነት የሌለው መሆኑን፣ ዋናውን ፍርድ ሕጋዊ አይደለም በማለትም ተገቢው ክርክርና ማስረጃ ቀርቦ እያለና በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 145 መሰረትም አግባብነት ያለው ማስረጃ በፍርድ ቤቱ እገዛ እንዲቀርብ ጥያቄ ቀርቦ እያለ ይኸው ታልፎ በዋናው ጉዳይ ላይ የተሰጠው ውሳኔ ሊሻር አይገባም ተብሎ የተሰጠው ትእዛዝ ሥነ ሥርዓታዊ አይደለም በማለት ዘርዘረው የአፈፃፀም ትዕዛዝ እንዲሻር ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም የአመልካች የፍርድ ተቃውሞ አቤቱታ ውድቅ የመደረጉን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጎአል። በዚህም መሰረት ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው መልሳቸውን በዕሉፍ አቅርበዋል፣ አመልካችም የመልስ መልሱን ሰጥቷል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

በመሰረቱ አንድ የፍትሐብሔር ክርክር የሚመራበት ሥርዓት የሚገዛው በ1958ቱ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጎችን እና በክልሎች ስራ ላይ ባሉት አግባብነት ባላቸው ሕጎች መሆኑ እሙን ነው። የ1958ቱ የፍትሐብሔር ስነ ሥርዓት ሕጎችን ከያዘቸው ስርዓቶች መካከል በፍርድ ላይ የሚቀርበው ተቃውሞ እና በፍርድ አፈፃፀም ጊዜ በተያዘ ወይም በተከበረ ንብረት ላይ የሚቀርበው ጣልቃ ገብነትን የሚገዙት ድንጋጌዎች ይገኙበታል። እነዚህ አቤቱታዎችን የሚገዙት ድንጋጌዎች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 እና 418 ስር የተመለከቱት ናቸው። የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 አንድ የክርክሩ ተካፋይ መሆን የሚገባው ሰው የክርክሩ ተካፋይ ሳይሆን ውሳኔ ተሰጥቶ ከሆነ እና ውሳኔውም ያረፈው በአንድ የክርክሩ ምክንያት በሆነ ንብረት ላይ ሁኖ ይህንኑ የክርክሩ ተካፋይ ያልሆነ ወገንን መብትና ጥቅም የሚነካ መሆኑ ከተረጋገጠ ፍርዱ ይኸው ወገን ባለበት እንዲታይና እንዲነሳለት የሚደነግግ ነው። አቤቱታው የሚቀርብበት ሥርዓትም በቁጥር 359 ስር በተመለከተው መንገድ መሆን እንደአለበት የተቀመጠ ሲሆን ይህ ድንጋጌ የመቃወሚያ አቤቱታ አቀራረብ በክስ አመሰራረት አይነት ሁኖ የማስረጃ ዝርዝር ሁሉ ይህንኑ ስርዓት ማሟላት እንደአለበት ያስገነዝባል። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 418 መሰረት የሚቀርበው አቤቱታ ደግሞ ለፍርድ ማስፈጸሚያ እንዲሆን የተያዘ ወይም የተከበረ ንብረት የፍርድ ባለአዳው ንብረት አይደለም፣ የራሱ ንብረት ነው የሚል ወገን አቤቱታውን የሚያቀርብበትን አግባብ የሚደነግግ ድንጋጌ ነው። በእነዚህ ድንጋጌዎች መሰረት አቤቱታ አቅራቢ የሚሆን ወገን በሕጉ አግባብ በተዘረጋው ስርዓት መሰረት አቤቱታውን ማቅረብ ያለበት ሲሆን ስርዓቱን ጠብቆ ያልቀረበን አቤቱታ ደግሞ ፍርድ ቤቱ ሊቀበል የሚችልበት አግባብ የሌለ መሆኑን በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ስለ ክርክር አመራር የተመለከቱት ድንጋጌዎች የሚያሳዩን ጉዳይ ነው። በተያዘው ጉዳይ አመልካች አቤቱታውን ያቀረበው በዋናው ጉዳይ ላይ የተሰጠው ፍርድ መብትና ጥቅሜን ይነካል በሚል ሲሆን አቤቱታውን የስር ፍርድ ቤት ያስተናገደው ግን በፍርድ አፈፃፀም መዝገብ ላይ ነው። ይሁን እንጂ የአመልካች የፍርድ ተቃውሞ አቀራረብ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 418 ድንጋጌን መሰረት ያደረገ ሳይሆን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358ን መሰረት ያደረገ ነው። የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን አቤቱታ

በአፈጻጸም መዝገብ የሚቀበልበት ሥርዓት የሌለ ሲሆን አመልካች ባቀረበው አቤቱታ መሰረት በዋናው ጉዳይ የተሰጠውን ፍርድ በያዘው መዝገብ ላይ ማስተናገድ ነበረበት።

ከክርክሩ ሂደት መረዳት እንደተቻለው አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 358 መሠረት በክርክሩ ጣልቃ ገብቶ እንዳይከራከር በስር ፍርድ ቤቱ የተከለከለው በአፈጻጸም መዝገብ አቤቱታውን እንደአቀረበ ተቆጥሮ ከመሆኑም በላይ ተጠሪዎች ከፍርድ ባለአዳው ነው ከተባለው 4ኛ ተጠሪ ጋር ያደረጉት ውል ለጉዳዩ ተፈጻሚነት ያለውን ደንብ የሚጥስ አይደለም፤ ውሉ ሲመሰረትም አመልካች አልተመሰረተም፤ በዋናው ጉዳይ ላይ የተሰጠው ፍርድ በይግባኝም አልተለወጠም በሚል ነው። በእርግጥ እነዚህ ሁለት አካላት በአንድ መንግስታዊ መዋቅር (በአሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት አስተዳደር) ስር የሚገኙ አካላት ናቸው። ይሁን እንጂ በአንድ የክልል መንግሥታዊ መዋቅር ስር መገኘታቸው ብቻ አከራካሪውን የመሬት ይዞታ በተመለከተ ተመሳሳይ ጥቅምን የሚወክሉ አካላት ናቸው ወደሚል መደምደሚያ የሚያደርስ አይደለም፤ እነዚህ ሁለት አካላት የክልሉ መስተዳድሩ የተለያዩ እርከኖች ወይም አካላት ሆነው የየራሳቸው ሕጋዊ ሰውነት፣ ስልጣንና ተግባር እንዳላቸው የሚታመን ነው። ይህ ነጥብ በስር ፍርድ ቤት ግንዛቤ ውስጥ ያልገባ ከመሆኑም በላይ አመልካች በክርክሩ ቀደም ብሎ ከቀረበው ክርክር አመልካቹ የተለየ ሌላ ክርክር ሊያቀርብ አይችልም የተባለውም ቢሆን ክርክራቸው ተመሳሳይና አንድ አይነት ጥቅም የሚወክል መሆኑና አለመሆኑ የሚታወቀው አመልካቹ አግባብነት ባለው የስነ ስርዓት ድንጋጌ ያቀረበው አቤቱታ ተገቢነት ካለው መዝገብ ጋር ታይቶ፣ ወደ ክርክሩ እንዲገባ ተደርጎ የሚያቀርበውን የክርክር አይነትና የሚወክለውን ጥቅም የአሁኑ 4ኛ ተጠሪ አቅርቦት ከነበረው ክርክር በማነፃፀር የሚታወቅ እንጂ አስቀድሞ ተመሳሳይ ክርክር አለው፣ ውሉ አግባብነት ያለውን ደንብ የሚጥስ አይደለም የሚል ግምት በመያዝ አይደለም።

በመሰረቱ ከላይ እንደተጠቀሰው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 መሰረት የሚቀርበው አቤቱታ በቁጥር 359 ስር በተመለከተው መንገድ መቅረብ ያለበት ነው። ድንጋጌው የአቤቱታው አቀራረብ የክስ አቀራረብ ሥርዓቱን ሊከተል እንደሚገባ የሚያሳይ ሲሆን እንዲህ ከሆነ ከሣሽ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 222 መሠረት አዘጋጅቶ ከሚያቀርበው የክስ ማመልከቻ ጋር በክሱ መሰማት ወቅት ለጉዳዩ ማስረጃ ይሆኑኛል የሚሏቸውን የሠውም ሆነ የጽሁፍ ማስረጃዎችን ዝርዝርና ዋናውን ወይም ትክክለኛ ግልጫቸውን ማቅረብ ያለበት ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 223 ድንጋጌ የደነገገ ከመሆኑ ጋር ተጣምሮ ሲታይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 መሰረት የሚቀርበው አቤቱታም ይህንኑ መከተል ያለበት መሆኑ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። በተለይም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 137/3/ የሠነድ ማስረጃዎችን በተመለከተ ማንኛውም ተከራካሪ ወገን ከአቤቱታው ጋር በማያያዝ ወይም ከቀነ ቀጠሮ በፊት ወይም በመጀመሪያው ቀን ቀጠሮ ካልቀረበ በቀር ማስረጃው ሊቀርብ ወይም ይቅረብልኝ ተብሎ ሊጠየቅ እንደማይችል ተመልክቷል። ይህ ውጤት ጥያቄ ተቀባይነት የሚያገኘው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 256 ስር በተመለከተው አኳኋን ማስረጃዎቹ ሳይቀርቡት የቀሩት ከባድና በቂ በሆነ ምክንያት መሆኑን ፍ/ቤቱ ሲረዳ ብቻ ነው። የማስረጃ አቀራረብን በተመለከተ በሥነ ሥርዓት ህጉ የተመለከተው ሌላው ደንብ የይግባኝ ሠሚውን ፍ/ቤት ሥልጣን የሚመለከት ነው በዚህም መሠረት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 345 ድንጋጌ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በራሱ አስተያየት ተገቢ ሆኖ ሲያገኘው ማናቸውም ዓይነት ሠነድ ወይም ምስክር ወይም ሌላ ዓይነት ማስረጃ በተጨማሪነት እንዲቀርብለት የማዘዝ ህጋዊ ሥልጣን ያለው ስለመሆኑ ያሳያል። የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 145(1) ድንጋጌም በሌላ ፍ/ቤት የሚገኝ ሠነድ የፅሁፍ ማስረጃ ወይም ፍርድ የተሠጠበት መዝገብ

ለውሃኔው አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ፍ/ቤቱ በራሁ አነሣሽነትም ሆነ በተከራካሪዎቹ ጠያቂነት እንዲቀርብለት ማዘዝ የሚችል ስለመሆኑ ያስረዳል።

ከላይ እንደተገለጸው አመልካች በዋናው ጉዳይ ላይ በተሰጠው ፍርድ ላይ ያቀረበው ተቃውሞ ያላግባብ በአፈጻጸም መዝገብ ላይ ተያይዞ ጉዳዩ ከመታየቱም በላይ ዋናውን ፍርድ ለመቃወምና ለማሻር የሚያስችላቸውን ማስረጃዎች ዘርዘሮ ከማቅረቡም በተጨማሪ በፍርድ ቤቱ እገዛ መሰረት የሚቀርብለት ማስረጃ መኖሩንም ጠቅሶ እያለ ይህ ማስረጃ ሳይታይለት አቤቱታው ውድቅ መሆኑን የክርክሩ ሂደት በግልፅ ያሳያል። እንዲህ ከሆነ በአመልካች የተጠቀሰው ማስረጃ ሳይቀርብ በዋናው ጉዳይ ላይ የተሰጠው ውሳኔ በአመልካች መብት ወይም ጥቅም ላይ የሚያስከትለው ችግር የለውም ወደሚለው ድምዳሜ ሊያደርስ አይችልም። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን ተቃውሞ አግባብነት ባለው መዝገብ ሳይቀበልና ተገቢ ማስረጃዎችን ሁሉ ሳይመለከት ውድቅ በማድረግ መወሰኑ የክርክሩን አመራር ከላይ በተመለከቱት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉ የተቃውሞ አቀራረብና የማስረጃ አቀራረብ ደንቦች መሠረት አለመምራቱንና፣ በውጤቱም አመልካች በሕጉ የተጣለውን ኃላፊነትና ተግባሩን እንዳይወጣ የሚያደርግ በመሆኑ ውሳኔው መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል።

ሲጠቃለልም የበታች ፍ/ቤቶች በጉዳዩ ላይ ትእዛዝ የሠጡት አመልካች አቤቱታ ባላቀረበበት ሥርዓትና አቤቱታው ሊቀርብ በማይችልበት መዝገብ ከመሆኑም በላይ የአመልካች አቤቱታ የተስተናገደው የማስረጃ አቀራረብ ሥርዓት ድንጋጌዎች በማይደግፉት፣ የፍርድ አካሄዱ ባልተሟላ ሁኔታ በመሆኑ በእየርከኑ ባሉ ፍርድ ቤቶች የተሠጠው ትዕዛዞች ሙሉ በሙሉ ሊሻሩ የሚገባና የአመልካች አቤቱታ በዋናው የፍርድ መዝገብ ላይ ቀርቦ ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ ተገቢውን ውሳኔ እንዲሠጥ ማድረጉ አግባብ ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም መሠረት የሚከተለውን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የቡሌ ሆራ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 05757 የካቲት 09 ቀን 2002 ዓ.ም የሠጠው ትዕዛዝ የቦረና ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 5196 መጋቢት 16 ቀን 2002 ዓ.ም የሠጠው ትእዛዝ እንዲሁም የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በከ/መ/ቁ 103608 ሚያዝያ 14 ቀን 2002 ዓ.ም የሠጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሠረት ሙሉ በሙሉ ተሸሯል።
2. አመልካች የአቀረበው አቤቱታ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 መሰረት የሚስተናገድ በመሆኑ የስር ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 04136 በሆነው ላይ የአመልካችን አቤቱታ በመቀበልና ለተጠሪዎች እንዲደርስ በማድረግ እንዲሁም አመልካች በሕጉ አግባብ ሊቀርቡልኝ ይገባል በማለት የዘረዘራቸውን ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን ማስረጃዎችን ሁሉ በማስቀረብ፣ በጉዳዩ ላይ ቀድሞ የተሰጠው ውሳኔ የሚሻር መሆን ያለመሆኑን በጭብጥነት በመያዝ በጉዳዩ ላይ ተገቢውን ውሳኔ ሊሰጥበት ይገባል በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(1) መሰረት መልሰንለታል። ይጻፍ።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ራ/ታ